

HAVAINTOJA EDUSKUNTARYHMIEN KOHEESIESTA VAALIKAUDELLE 1948—51

P. G. Nyholm

Eduskuntamme toiminnan voidaan katsoa sijoittuvan eräässä mielessä poliittisen vallankäytön keskipisteeseen. Eduskunnan kokoonpano on nimittäin valitsijain vallankäytön tulos. Eduskunta puolestaan vaikuttaa ratkaisevasti, sellaisena kuin sen mainitut tekijät ovat muotoilleet, päätöksillään talous-, sisä- ja ulkopoliittikan suuntaan. Eduskunnan ollessa tällaisen syiden ja seurausten ketjun solmukohdassa mielenkiinto sen piirissä vaikuttavien poliittisten voimien keskinäisiin suhteisiin, tehoon ja suuntaan on aina ollut suuri. Eräissä ulkomaisissa tutkimuksissa on, ohi edustuston lakisääteisten toimintamuotojen, tarkasteltu sekä ryhmien keskinäistä suhdetta että myös edustajan suhdetta ryhmäänsä sellaisina kuin nämä suhteet ilmenevät jokapäiväisen äänestysprosessin kulussa. Tarkoituksena on ollut lukuisten äänestysten tuloksia kvantitatiivisesti ryhmittämällä saada esille ryhmämuodostuksen puitteissa ja ryhmien sisällä esiintyvät, eri suuntiin vaikuttavat poliittiset voimatekijät. Mielenkiintoa on tällöin saanut osakseen myös kysymys yksityisen edustajan asemasta, hänen mahdollisuksistaan noudattaa poliittisten käsitystensä mukaista linjaa äänestyksissä, joka ei aina suinkaan ole sama kuin ryhmän omaksuma kanta.

Seuraavassa esitetään eräitä tuloksia tällaisen kysymyksenasettelun vaiheilta Suomen eduskunnan osalta vuosien 1948—51 vaalikaudelta. Tutkimusmateriaali koostuu 343:sta tänä aikana suoritetusta avoimesta äänestyksestä eduskunnassa, joista päinvastoin kuin vielä tällöin voimassa olleen käytännön mukaan koneäänestyksistä ja äänestyksistä seisomaan nousten, kävi ilmi yksityisen edustajan kanta kunkin äänestyksen kohdalla eduskunnan pöytäkirjoihin merkittynä.¹⁾ Kysymyksenasettelua kerätylle tilastoaineistolle on viety eteenpäin tavallaan kolmessa eri vaiheessa. On pyritty toteamaan:

- 1) ryhmien yhtenäisyys äänestyksissä,
- 2) ryhmien hajaantumisen yleiset syyt sekä
- 3) edustajien kannanottojen johdonmukaisuus äänestyksissä.

Ryhmäyhtenäisyyden mittaamiseksi sellaisissa äänestyksissä, joissa kunkin edustajan omaksuma kanta ilmenee pöytäkirjoihin merkittynä, tarjoutuu useita laskutapoja. Suomen oloihin hyvin soveltuva on mm. koheesiaindeksi, jonka on kehittänyt Stuart Rice.²⁾ Indeksiksi lasketaan siten, että valitaan asteikko 0.0—100.0, jolloin pienin koheesio (0.0) on kysymyksessä silloin kun 50 % ryhmän edustajista on äänestänyt puolesta ja 50 % vastaan ja suurin koheesio (100.0) silloin, kun ryhmä yksimielisesti äänestää puolesta taikka vastaan. Indeksien laskukaava on siten

$$I = 2 \cdot \left(\frac{100 \cdot M_v}{T_v} - 50 \right),$$

jossa M_v = ryhmän äänestänyt enemmistö ja T_v = ryhmän kaikki äänestäneet. Laskemalla eri äänestyksissä ryhmälle saatujen koheesiaindeksien aritmeettinen keskiarvo saadaan ryhmäkoheesio pitemmältä ajanjaksolta.

Kaavasta käy ilmi, että indeksi ei erityisellä tavalla huomioi passiivisen asenteen omaksuneita edustajia, ts. äänestämättä jättäneitä. Se ei myöskään ilmoita aritmeettisena keskiarvona suuresta joukosta äänestyksiä laskettuna onko esim. indeksiarvo 90.3 tulos vähempilukuisista, mutta miesvahvoista eroamisista ryhmän enemmistön kannasta vai useasti toistuvista, mutta miesvahvuudeltaan pienistä hajaantumisista. Indeksiksi on lisäksi luonnollisesti vain suhteellisuusmitta, jolle ei ole annettava mitään absoluuttisia arvoja. Niinpä yhden edustajan poikkeaminen ryhmän enemmistön kannasta alentaa indeksiä eri määrän eri ryhmässä ryhmän koosta riippuen. Nämä varaukset huomioon ottaen indeksi on käyttökelpoinen koheesio- ja ryhmäkoheesio- mittana.

Alla olevassa asetelmassa esitetään selostetulla tavalla lasketut koheesio- ja ryhmäkoheesio- indeksit.

Eduskuntaryhmien vahvuus ja koheesio vaalikaudelta 1948—51 tutkituista äänestyksistä

Ryhmän jäsenmäärä	Ryhmä	Koheesiaindeksi
38	SKDL	94.3
56	maalaisliitto	87.4
54	sosialidemokr.	87.1
33	kokoomus	84.6
5	edistyspuolue	81.3
14	ruotsalainen kp.	77.3

Koheesiaindeksien tarkastelu osoittaa, että ne keskittyvät, koko indeksin liikkumavälin (0.0—100.0) huomioon ottaen verrattain suppealle alueelle (77.3—94.3). Tällainen tulos on odotettavissakin, sillä ryhmämuodostus eduskunnassamme on jo ollut kauan vakiintuneena sikäli, että kutakin ryhmää vastaa organisoitu puolue. Ellei näin olisi asianlaita, kuten esim. Ranskassa ei ollut toisen maailmansodan syttymiseen saakka, saattaisi jatkuvasti toimintaansa ylläpitämättömien, tilapäisten valitsijajyhdistysten edustustoon autta-

milla edustajilla olla huomattavasti suurempi liikkumavapaus kuin organisoi-
tuun puolueeseen lukeutuvilla edustajilla. Esim. Ranskassa löytyi 1930-luvulla
ryhmiä, joiden koheesioindeksi äänestyksissä oli alle 50.0. Edustajien lukeutu-
minen ryhmiin, joita vaalikentällä vastaa organisoitu puolue, on omansa yh-
denmukaistamaan ryhmien koheesion määrää.

Merkillepantavia eroavuuksia voidaan kuitenkin ryhmien koheesiossa ha-
vaita. Suurin on koheesio SKDL:n ryhmän kohdalla, ja se erottuu tässä
suhteessa selvästi muista ryhmistä. Tämä tosiasia vastaa hyvin puolueen toi-
mintaperiaatteissa nimenomaan korostettua pyrkimystä sovittaa eri katsanto-
kannat julkisia äänestyksiä edeltäneissä neuvotteluissa ja esiintyä ulospäin
yksimielisenä ryhmänä. Alin koheesio tavataan puolestaan ruotsalaisen kan-
sanpuolueen ryhmässä, joka tässä suhteessa niinikään erottuu selvästi muista
ryhmistä. Tulos on senkin osalta loogillinen, jos otetaan huomioon, että ryhmä
sen ohella, että se lukeutuu jäsenilleen muiden porvarillisten puolueiden ta-
voin laajan liikkumavapauden salliviin ryhmiin, myös kielen ollessa eräänä
ryhmää yhdistävistä tekijöistä on kokoonpantu muissa suhteissa erilaisen har-
rastuspiirin ja poliittisen katsantokannan omaavista aineksista. Muut ryhmät
sijoittuvat verrattain yhtenäisesti näiden kahden äärimmäisyyden keskivälille.
Maininnan ansaitsee ehkä se, että maalaisliiton ryhmä sijoittui SKDL:n ryh-
män jälkeen tiiviimmin yhtenäisyytensä äänestyksissä säilyttäväksi ryhmäksi,
tosin pienin eroin sosiaalidemokraattisen ja kokoomuspuolueen ryhmiin ver-
rattuna.

Lopuksi on ryhmien koheesiossa äänestyksissä vielä todettava, että se mel-
koisen samantasoisuuden ohella on verrattain korkea. Koheesion korkea taso
johtuu sekin osittain siitä, että ryhmiä vastaavat enemmän tai vähemmän
keskitetysti organisoidut puolueet. Eräiden käytettävissä olevien ulkomaisten,
tosin eri ajankohdilta peräisin olevien esimerkkien maininta voinee selvittää
kuvaa siitä, minkälaisella tasolla ryhmien koheesio äänestyksissä saattaa liik-
kua. Englannin parlamenttiryhmien koheesio, joka on tunnetusti korkea,
oli vv. 1924—28 konservatiivien kohdalla 97.7, labour'in 98.3 ja liberaalien
71.5; Yhdysvaltain edustajainhuoneen ryhmien koheesio on vv. 1921—1944
sitävastoin ollut republikaanien kohdalla 57.8—74.4 ja demokraattien 53.9—
69.6. 3) Suomen eduskuntaryhmien koheesio sijoittuu näiden kahden „äärimmäi-
syyden” välille. Ranskan edustajainhuoneessa vaihteli ryhmien koheesio äänes-
tyksissä v. 1930 alkaen 27.3:sta aina 100.0 kommunistisen ryhmän kohdalla. 4)

Ryhmien koheesion tunteminen ei vielä sinänsä kerro paljoakaan niistä
syistä, jotka ovat omiansa vaikuttamaan sen asettumiseen todetulle tasolle.
Sen avulla voidaan korkeintaan tehdä eräitä ylimalkaisia olettamuksia puo-
lueiden organisaation, ideologian ja yleensäkin puoluejärjestelmän seurauk-
sista koheesion määrälle. Hieman lähemmäksi ryhmäkoheesion muotoutumisen
lähteitä päästään kuitenkin tarkastelemalla kunkin ryhmän osalta erikseen

niitä äänestyksiä, joissa ao. ryhmä hajaantui. Jos näet saadaan selville minkälaatuisten äänestysaiheiden esille tullessa ja millaisessa poliittisessa vaihtoehtotilanteessa kukin ryhmä osoittaa erityistä taipumusta hajaantumiseen, tulee samalla myös todetuksi, millaisissa tilanteissa ryhmä parhaiten säilyttää rivinsä yhtenäisinä, jolloin selitykset ryhmäkoheesioista saavat hieman konkreettisemmän pohjan.

Sen seikan tutkiminen, millaisten äänestysaiheiden esiin tullessa ryhmä osoittaa taipumusta hajaantumiseen taikka yhtenäisyyteen, johtaa äänestysaiheiden vaikeaan luokitteluongelmaan, ottaen huomioon ne moninaiset asiat, joista eduskunta äänestää päätättä. Ensinäkemältä näyttää äänestysaiheiden luokittelu asiasisällön mukaan luonnollisimmalta. Tällaisessa luokittelussa olisivat tällöin nimikkeinä esim. työmarkkinasuhteet, maatalousasiat, rakennustoiminta, sisäpolitiikka jne. Näin suoritettu luokitus, vaikka senkin perusteella on tietoja ryhmien koheesiosyistä saatavana, kärsii kuitenkin siitä puutteesta, että sen puitteissa ei käy ilmi kuhunkin kysymykseen liittyvä poliittinen vaihtoehtotilanne. Valtion avulla tapahtuvasta rakennustoiminnasta äänestettäessä on tiedettävä aiotaanko apu ulottaa yhtäläisesti asutuskeskuksiin ja maaseudulle, avustettavan rakennustoiminnan lähempi laatu, esim. huoneistojen ehdotettu koko jne. Samoin on työmarkkinasuhteista äänestettäessä otettava huomioon, onko kysymys työnantajille vai työntekijöille edulliseksi katsottavasta ratkaisusta jne. Nämä yleisen nimikkeen takana piilevät poliittiset vaihtoehtoasetelmat vaikuttavat ratkaisevasti edustajain ja ryhmien asennoitumiseen. Luokittelu, joka ei ota niitä millään tavalla huomioon, on jäävä tuloksiltaan heikoksi.

Ongelmaa lähestytään seuraavassa siltä pohjalta, minkä äänestysaiheiden jaoittelu äänestyksissä syntyvän ryhmäyhdistelmän mukaan tarjoaa. Äänestyksissä syntyvä ryhmäyhdistelmä näet kuvastaa karkein vedoin sitä poliittista panosta, mikä ao. äänestykseen sisältyy. Ryhmäyhdistelmien määrä puolestaan voidaan tästä käsityksestä lähtien supistaa tarkoituksenmukaiseen määrään, jättämällä edistyspuolueen ja ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmien sijainti siinä huomiota vaille ja antamalla kokoomuspuolueen ryhmän sijainnin yksin kuvastaa „porvarillista” asennoitumista eri äänestyksissä.⁵⁾

Äänestykset ryhmäyhdistelmien mukaan jaoiteltuina

Luokka no.	Puolesta (Vastaan)	Äänestyksiä kpl %	Vastaan (Puolesta)
1.	maalaisl.	41 (12%)	sos. dem. + SKDL + kokoom.
2.	sos. dem.	4 (1%)	maalaisl. + SKDL + kokoom.
3.	kokoomus	15 (4%)	maalaisl. + SKDL + sos. dem.
4.	SKDL	71 (21%)	maalaisl. + sos. dem. + kokoom.
5.	maalaisl. + kokoom.	164 (48%)	SKDL + sos. dem.
6.	maalaisl. + sos. dem.	6 (2%)	SKDL + kokoom.
7.	maalaisl. + SKDL	41 (12%)	sos. dem. + kokoom.
8.	yksimielinen.....	1 (0%)	
		Yhteensä 343 (100%)	

Edellä olevassa asetelmassa käy ilmi äänestysten jakautuminen tällaisen luokittelun puitteissa. Koska asetelma sisältää tutkitun materiaalin kaikki äänestykset, siis myös jonkun ryhmän tai ryhmien hajaantumiseen johtaneet äänestykset, on ratkaisevana kriteeriona siitä, mihin luokkaan kukin äänestys hajaantumistapauksessa on joutunut, ollut se, millä puolella ryhmän äänestänyt enemmistö on sijainnut.

Asetelmasta näkyy, että yleisin ryhmäkombinaatio oli se, jossa maalaisliiton ja kokoomuspuolueen ryhmät olivat äänestyksessä samalla puolella ja sosiaalidemokraattisen puolueen ja SKDL:n ryhmät vastakkaisella puolella (luokka no 5). Kokonaista 164 äänestystä eli 48 % äänestysten yhteismäärästä suoritettiin tämän ryhmäyhdistelmän muodossa. Toiseksi suurimpana luokkana oli yhdistelmä, jossa SKDL:n ryhmä äänesti yksin kaikkia muita ryhmiä vastaan. 71 kpl eli 21 % äänestysten kokonaismäärästä joutui tähän luokkaan. Huomattavia ryhmityksiä olivat myös ne, joissa maalaisliiton ryhmä esiintyi yksin kaikkia muita ryhmiä vastaan (41 kpl eli 12 %) ja joissa maalaisliiton ja SKDL:n ryhmät äänestivät toisella ja sosiaalidemokraattien sekä kokoomuspuolueen ryhmät toisella puolella (41 kpl eli 12 %). Muiden mahdollisten yhdistelmien esiintyminen oli niin vähälukuista, että ne voidaan seuraavassa jättää huomiota vaille.

Ennenkuin ryhmien hajaantumista ryhdytään tarkastelemaan suoritettua luokittelua taustana pitäen, ovat eräät huomiot niistä poliittisista kysymyksenasetteluista, joita luokitus ryhmäyhdistelmien mukaan ilmentää, samoin kuin myös eri luokkiin joutuneiden äänestysaiheiden laadusta paikallaan. Lähtien siitä käsityksestä, mikä eri ryhmien ja niiden takana olevien puolueiden yleisestä poliittisesta suunnasta ja harrastuspiiristä on vallalla, voidaan todeta, että ryhmäkombinaatio, jossa maalaisliiton ja kokoomuksen ryhmät ovat toisella ja sosiaalidemokraattinen sekä SKDL:n ryhmä vastakkaisella puolella (luokka no 5), ilmentää „oikeisto—vasemmisto” vastakohtaisuutta politiikan käytännössä. Myös ne äänestysaiheet, jotka tämän vastakohtaisuuden merkeissä suoritetuissa äänestyksissä saivat ratkaisunsa, kuuluvat tämän tyyppisen vastakohtaisuuden synnyttävien kysymysten aihepiiriin. Tässä luokassa olivat näet hallitsevina äänestykset työaikalaeista, sosiaalisesta lainsäädännöstä, armeijan määrärahoista, huoneen vuokrasta, valtion teollisuudesta jne. Äänestyksiin johtaneita ehdotuksia on tullut kaikkien ryhmien taholta tässä luokassa.

Vaikka noin kymmenkunta maa- ja metsätalouden piiriin selvästi kuuluvaa äänestysaihetta onkin joutunut luokkaan no 5, on niistä kuitenkin valtaosa keskittynyt sellaisen ryhmäkombinaation puitteissa ratkaistavaksi, jossa maalaisliiton ryhmä yksin on toisella ja muut ryhmät vastakkaisella puolella (luokka no 1). Sitä poliittista tai ehkä pikemmin intressipoliittista vastakohtaisuutta, jota tämän luokan äänestykset kuvastavat, voitaneen siten ehkä parhaiten kuvata „maaseutu—asutuskeskus” vastakohtaisuuden nimellä. Näin

voidaan menetellä sitäkin suuremmalla syyllä, kun ryhmään on myös joutunut eräitä asutuskeskusten kehittämistä, mm. niiden rakennustoimintaa suosivia ehdotuksia, joita maalaisliiton ryhmä maaseutuväestön etuja valvoessaan on katsonut aiheelliseksi vastustaa. Melkein kaikki tähän luokkaan joutuneet äänestysaiheet ovat nousseet esille maalaisliiton ryhmän piiristä tulleen ehdotuksen vuoksi.

Jonkinlainen poliittista kenttää halkova vastakohtaisuus voitaneen löytää myös siitä ryhmäkombinaatiosta, jossa SKDL:n ryhmä oli yksin toisella ja muut ryhmät vastakkaisella puolella. Tämä „kommunistinen — ei kommunistinen” vastakohtaisuus ilmenee lähinnä siinä, että tähän luokkaan joutuneiden, äänestyksiin johtaneiden ehdotusten teossa, mikä on yksinomaan tapahtunut SKDL:n ryhmän piiristä, on kiinnitetty vähemmän huomiota ehdotuksen hyväksymismahdollisuuksiin kuin yleensä muiden ryhmien ehdotuksissa on laita. SKDL:n ryhmän ja puolueen radikaaliset tavoitteet muiden ryhmien ja puolueiden rinnalla, ovat siten antaneet ilmeisesti aiheen myös erikoislaatuisen parlamentaarisen taktiikan omaksumiseen ja tuen epäämiseen muiden ryhmien taholta. ⁶⁾ Ryhmän ehdotukset käsittelevät työväestön taloudellisten ja sosiaalisten olosuhteiden parantamista.

Lopuksi ansaitsee huomiota osakseen ryhmäyhdistelmä, jossa toisella puolella esiintyvät maalaisliiton ja SKDL:n ryhmät ja vastakkaisella puolella muut ryhmät. Tätä yhdistelmää voitaneen tuskin luonnehtia minkään yleisen poliittisen vastakohtaisuuden nimellä. Tähän luokkaan joutuneissa äänestysaiheissa, joissa ehdotus on tullut osaksi maalaisliiton osaksi SKDL:n ryhmän taholta, on kysymys usein ollut maaseutuväestön elinehdoista, joita molemmat ryhmät ovat kilpailen ajaneet, seikka, jota SKDL:n ryhmän osalta on vielä tuonempana syytä tarkemmin tarkastella.

Kun äänestysaineisto edellä selostetulla tavalla on tullut luokitelluksi ja luokkien sisältämät äänestysjakautumat sekä poliittiselta merkitykseltään että asiasisällöltään yleispiirtein määritellyksi, voidaan ryhmien hajaantumista tarkastella sen luomaa taustaa vasten. Tämä vertailu on suoritettu seuraavassa taulukossa. Taulukosta on karsittu lukemisen helpottamiseksi pois vain vähän äänestyksiä sisältävät luokat ja hajaantuneiksi äänestyksiksi on katsottu äänestykset, joissa vähintään kaksi edustajaa on omaksunut ryhmän enemmistöstä poikkeavan kannan.

Hajaantumisen lukuisuuden vertailu voitaneen aloittaa sopivasti niiden äänestysten osalta, jotka on todettu suoritettuna „oikeisto—vasemmisto” vastakohtaisuuden merkeissä (luokka no 5). Hajaantumisalttius oli tämän tyyppisissä äänestyksissä suhteellisen alhainen kaikkien ryhmien kohdalla. Se jäi kaikkien ryhmien kohdalla alhaisemmaksi kuin keskimäärää osoittava hajaantumisalttius. Ei voida välttää päätelmältä, että poliittinen kysymyksenasettelu näissä äänestyksissä on perusteiltaan niin selvä ja ehkä myös niin tärkeä, että syntyvän raja-aidan yli ei usein ole nähty aihetta astua.

*Ryhmien hajaantuminen ryhmäyhdistelmien mukaan luokitelluissa
äänestyksissä*

Luokat	Kaikki ääret.	Hajaantuneet äänestykset ja niiden prosenttinen osuus kunkin luokan äänestysten kokonaismäärästä									
		maalaisl.		sos. dem.		SKDL		kokoom.		ruots.	
1. maalaisl. — sos. dem. + SKDL + kokoom.	41	6	15%	15	37%	11	27%	32	78%	26	63%
4. SKDL — maalaisl. + sos. dem. + kokoom.	71	30	42%	32	45%	—	—	12	17%	9	13%
5. maalaisl. + kokoom. — SKDL + sos. dem.	164	39	24%	50	30%	10	6%	39	24%	45	27%
7. maalaisl. + SKDL — sos. dem. + kokoom.	41	20	49%	16	39%	9	22%	23	56%	26	63%
Summaluvut ja keskim. hajaantumis %	317	95	30%	113	36%	30	9%	106	33%	106	33%
Summaluvut ja keskim. ha- jaantumis % koko tilas- ton mukaan	(343)	(111)	(32%)	(130)	(38%)	(36)	(15%)	(117)	(34%)	(116)	(34%)

Ryhmien rivien vieläkin suurempi tiukentuminen havaitaan eräissä tapauksissa. Niinpä maalaisliiton ryhmä hajaantui vain 15 %:ssa selvästi „maaseutu—asutuskeskus” vastakohtaisuuden mukaan suoritetuissa äänestyksissä, joihin oli useimmiten antanut aiheen, kuten jo yllä todettiin, ryhmän omasta piiristä lähtenyt ehdotus (luokka no 1). SKDL:n ryhmä, joka hajaantui yleensä huomattavasti harvemmin kuin muut, säilytti rivinsä täysin eheinä omalta taholta lähteneiden ehdotusten tullessa äänestettäviksi, silloin kun nämä ehdotukset radikaalisuudessaan jättivät sen yksin niiden taakse muiden ryhmien enemmistöjä vastaan. Näissä äänestyksissä saavuttivat myös kokoomuspuolueen ja ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmät suuren koheesion, ilmeisesti siitä yksinkertaisesta syystä, että poliittisen yhteisymmärryksen mahdollisuus on näiden ryhmien ja SKDL:n välillä varsin vähäinen.

Mainittuja ryhmien yhtenäisyyttä äänestyksissä edistäviä tekijöitä taustana pitäen esiintyvät hajaantumista aiheuttavat olosuhteet varsin selvinä. Kaksi „häiriön” pääasiallisinta lähdettä on todettavissa. Kokoomuspuolueen ja ruotsalaisen kansanpuolueen osalta ryhmien hajaantumisen aiheena ovat „maaseudun” elinehtoja tavalla taikka toisella koskettelevat äänestykset. Luokassa no 1 hajosi kokoomuspuolueen ryhmä 78 %:ssa ja ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmä 63 %:ssa äänestyksistä. Samoin kävi luokassa no 7, joka niinkään koostuu puoleksi tällaisista äänestysaiheista. Kokoomuspuolueen ryhmä hajaantui tämän luokan äänestyksistä 56 %:ssa ja ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmä 63 %:ssa. Myös SKDL:n ryhmässä on hajaannuttu näissä äänestyksissä. Toisen yleisen hajaantumisen aiheen muodostivat SKDL:n runsaat ehdotukset. Silloin kun nämä ehdotukset suosivat „maaseudun pienviljelijöitä”, saivat ehdotukset hajaääniä maalaisliiton ryhmästä (luokka no 4, 42 %:ssa äänestyksistä tässä luokassa) elleivät suorastaan sen enemmistöä puolelleen,

kuten kaikissa tapauksissa luokassa no 7. Silloin taas kun oli kysymys asutuskeskusten työväestöä suosivasta SKDL:n ehdotuksesta, sai ryhmä sosiaalidemokraattien hajaääniä (luokka no 4, 45 %:ssa äänestyksistä tai luokka no 7, 39 %:ssa äänestyksistä näissä luokissa). Näin ollen maatalouskysymykset pienissä porvarillisissa puolueissa⁷⁾ ja SKDL:n ahkera ehdotusten teko („kahdella rintamalla”, toisaalta maaseudun ja toisaalta asutuskeskusten „vähäväkisten” puolesta) maalaisliiton ja sosialidemokraattisen puolueen ryhmässä olivat yleisimpinä ryhmien hajaantumisen aiheina. Kun otetaan huomioon niiden kysymysten moninaisuus, joista eduskunnassamme joudutaan äänestämään, on selvää, että todetut ryhmien hajaantumisen pääasiallisimmat aiheet näkyisivät taulukossa huomattavasti terävämmin, jos aineistoa olisi yritetty „puhdistaa” karsimalla siitä pois esim. paikallista merkitystä tai täysin vailla poliittista tai talouspoliittista merkitystä olevat äänestykset.

Edellä on pyritty yleisin piirtein hahmottelemaan kuva eduskuntaryhmien koheesiosta ja siihen vaikuttavista eräistä tekijöistä tutkimuksen kohteena olevalta ajanjaksosta. Käytetty metodi, äänestysten luokittelu ryhmäyhdistelmien mukaan, jolloin ryhmäyhdistelmien synnylle ja niiden edellyttämille äänestysasenteille on voitu antaa yleinen, poliittisesti mielekäs tulkinta, tarjoaa mahdollisuuden tarkastelun polttovälin vieläkin suurempaan lyhennykseen ja huomion keskittämiseen yksityisten edustajain poliittisiin kannanottoihin ryhmien sisällä. Ryhmäyhdistelmissä ryhmitään syntyvät yleisten poliittisten vastakohtaisuuksien heijastumat saattavat näet, ryhmien usein tapahtuvassa hajaantumisessa äänestyksissä, kuvastua myös ryhmien sisällä piilevinä jännityksinä siten, että ryhmän kulloisestakin asemasta ryhmäkombinaatiossa riippuen taipumus ryhmän enemmistön kannasta poikkeavien hajaäänten antamiseen „eri suuntiin” on johdonmukaista eri edustajien kohdalla. Johtuen vv. 1948—51 aikana vielä verrattain vähäiseksi jääneistä, tuloksiltaan tarkasti tilastoitaviksi tarjoutuneista äänestyksistä, jää tällaisen tarkastelun tulos vajavaiseksi, mutta materiaali on riittänyt kuitenkin eräiden huomioiden tekoon.

Äänestysten jaotus ryhmäkombinaatioiden mukaan tarjoaa ensinnäkin „oikeisto—vasemmisto” vastakohtaisuuden toteamismahdollisuuden „keskellä” poliittista kenttää sijaitsevien ryhmien keskuudessa. Kriteeriona siitä, kumpaan näistä kahdesta suunnasta ao. edustajan ryhmän enemmistön kannasta poikkeava hajaääni on annettu, on käytetty kokoomuspuolueen ja SKDL:n ryhmien sijaintia ryhmäkombinaatiossa, ottaen ao. keskustaryhmän sijainnin ryhmäyhdistelmässä lähtökohdaksi. Näin menetellen on voitu todeta ensinnäkin maalaisliiton ryhmästä, että silloin kun ryhmän enemmistö on ollut äänestyksissä samalla puolella kuin kokoomuspuolueen ryhmän enemmistö, tietyt edustajat ovat osoittaneet johdonmukaista taipumusta hajaäänten antamiseen „vasemmalle”. Päinvastaisissa yhdistelmissä, joissa maalaisliiton ryhmän enem-

mistö on asettunut eri puolelle kokoomuspuolueen ryhmän enemmistöön nähden, ovat toiset edustajat yhtä johdonmukaisesti osoittaneet taipumusta hajaantamisen antamiseen „oikealle”. Ottaen huomioon, että äänestysaineistoon sisältyy myös poliittiselta sisällykseltään täysin värittömiä äänestyksiä on todettu kaksitahoinen tendenssi jokseenkin selvä; siinä määrin selvä, että mitä voimakkaampi orientoituminen yhtäälle on edustajan kohdalla ollut sitä vähäisempi se on ollut toisaalle. Ryhmän keskusta-asemasta johtuu, että tällaisen kahtaalle orientoitumisen esiintyminen „oikeisto—vasemmisto” vastakohtaisuuden merkeissä suoritetuissa äänestyksissä on luonnollinen, ao. edustajan poliittisesta temperamentista riippuva.

Samantyyppistä „ristivetoa” voidaan samoin menetellen hakea myös sosiaalidemokraattisesta ryhmästä. Sitä ei kuitenkaan sen edustajien osalta voida todeta yhtä johdonmukaisena. Voidaan tosin havaita 5—6 edustajan poikenneen enimmäkseen „oikealle” silloin kun ryhmän enemmistö on ollut samalla puolella kuin SKDL:n ryhmä ja samoin muutaman edustajan antaneen hajaantamisen SKDL:n ryhmälle silloin, kun ryhmän enemmistö on ollut äänestyksissä vastakkaisella puolella siihen nähden, mutta yleensä sosiaalidemokraattisen ryhmän edustajat ovat kukin hajaantuneet yhtä paljon kumpaankin suuntaan. Yhtä suuri tunteettomuus „oikeisto—vasemmisto” vastakohtaisuutta silmällä pitäen vallitsi ruotsalaisen kansanpuolueen kohdalla, jonka edustajat poikkesivat kukin yhtä paljon kumpaankin suuntaan ryhmän enemmistön asemasta äänestyksissä riippuen. Kokoomuspuolueen ja SKDL:n ryhmien suhteen ei tämäntyyppistä arviointia luonnollisestikaan voida suorittaa koska ryhmät itse ovat arvioperustana. Edistyspuolueen ryhmä jää tarkastelun ulkopuolelle kokonaan siksi, että käsite „ryhmän enemmistö” on edistyspuolueen ryhmän osalta hajaantumistapauksissa ryhmän pienuuden johdosta keinotekoinen.

Myös johdonmukaista „maaseutu—asutuskeskus” vastakohtaisuuden luonteista hajaantumistaipumusta edustajien kannanotoissa voidaan etsiä niistä äänestyksistä, jotka ovat tapahtuneet tämän vastakohtaisuuden merkeissä. Pitämällä maalaisliiton ryhmän asemaa näissä äänestyksissä „maaseutulaisen” kannanoton kriteeriona voidaan tämän tyyppinen, johdonmukainen ja eri edustajia eri suuntiin ohjaava taipumus todeta erittäin selvänä ruotsalaisen kansanpuolueen ryhmän keskuudessa, jonka enemmistö verrattain tasasuhteisesti on ollut milloin eri milloin samalla puolella kuin maalaisliiton ryhmä. Myös kokoomuspuolueen ryhmässä erottautuu selvänä niiden edustajien joukko, joka antoi hajaantamisen maalaisliiton ryhmälle silloin kun ryhmän enemmistö oli äänestyksissä vastakkaisella puolella samoin kuin niidenkin, jotka menettelivät „toisin päin” ryhmän enemmistön ollessa samalla puolella maalaisliiton ryhmään nähden. Sosiaalidemokraattisen ryhmän jäsenten kannanotoissa ei tämäkään poliittinen vastakohtaisuus ilmene yhtä johdonmukaisena kuin mainituissa ryhmissä. SKDL:n ryhmässä puolestaan ei hajaantumisten vähä-

lukuisuuden vuoksi voi nähdä mitään ryhmän enemmistön kannasta poikkeavaa johdonmukaisuutta, vaan eri edustajat ovat antaneet yhtä paljon hajajäseniä niin puoleen kuin toiseenkin.

Ryhmien ja niiden jäsenten kannanottoja analysoimalla on pyritty yllä kartoittamaan eduskunnan toimintakentässä vv. 1948—51 vaikuttaneita voimia, jotka välittömästi antavat ryhmien koheesiolle sen määrän, mikä yllä on todettu. Yleisemmin ottaen hahmoteltu kuva on kuitenkin riippuvainen eräistä institutionaalisista tekijöistä. Tulokseen vaikuttavat toisaalta niiden asiain laatu, jotka eduskunta, sen ryhmät ja yksityiset edustajat joutuvat ratkaisemaan. Toisaalta siihen vaikuttaa puoluejärjestelmä, joka kanavoi yleisen mielipiteen esille tulevain asiain ratkaisemista varten tarkoitettuihin voimaryhmittymiin eduskunnassa.

Eduskunnassa ratkaisua vaativien asiain laadusta todettakoon, että se yhteiskuntamme nykyisestä rakenteesta johtuen on taipuvainen tarjoamaan maaperää monitahoisemmille poliittisille vastakohtaisuuksille kuin teollistumisessa pitemmälle ehtineissä maissa. Niinpä esimerkiksi Englannissa ja useissa muissakin Länsi-Euroopan maissa on „maaseutu—asutuskeskus” tyyppisen poliittisen vastakohtaisuuden merkitys poliittisen mielenkiinnon kohteena vähentynyt teollistumisen ja kaupallistumisen edistyessä, kun sillä sitävästoin Suomen päivänpolitiikassa vielä on huomattava sija. Kun tältä pohjalta kumpuaviin äänestysaiheisiin sitten liittyvät lähinnä poliittisen temperamentin asteesta riippuvat, „oikeisto—vasemmisto” asennoitumista vaativat äänestysaiheet sekä ideologinen vastakohtaisuus kommunistisen ja ei-kommunistisen aatesuunnan kannattajain välillä, on luonnollista, että edustajat joutuvat usein poliittiseen „ristivetoon” ratkaisuja äänestäen suorittaessaan, mikä sinänsä on omiansa vaikuttamaan suuren koheesion syntymistä ehkäisevästi.

Toisaalta historiallisen kehityksen, vaalittavan ym. seikkojen muodostama puoluejärjestelmä määrää millaisissa puitteissa todetut erilaatuiset intressit ja katsantokannat tulevat äänestettäessä edustetuiksi. Monipuoluejärjestelmä on maassamme tarjonnut puolueille verrattain pitkälle menevän mahdollisuuden specialisoitumiseen eri poliittisten intressien edustamisessa, pitemmälle menevän kuin kaksipuoluejärjestelmä. Tämä specialisoituminen puolestaan vaikuttaa, poliittisten vastakohtaisuuksien moninaisuudesta huolimatta, ryhmien koheesiota lisäävästi. Kun puolueiden luonnollisena pyrkimyksenä kuitenkin on esiintyä mahdollisimman laajoja väestöpiirejä edustavina ryhmittyminä vaikutusvaltansa lisäämiseksi, on niiden ehdokkaita suositellessaan pidettävä huoli siitä, että ryhmän tuleva kokoonpano ei muodostu yksipuoliseksi, vaan että puolueen aatepohjan huomioon ottaen mahdollisimman laajat väestöpiirit tuntisivat sen „omaksi puolueekseen”. Tällöin on ryhmien toiminnassaan suvaittava myös se, että tietyt edustajat tiettyjen ratkaisujen eteen asetettuina omaksuvat ryhmän enemmistön vastaisen kannan, mikä seikka puo-

lestaan on omiaan alentamaan monipuoluejärjestelmän puitteissa tarjolla olevaa korkeata ryhmäkoheesiota. Mainitut institutionaaliset tekijät ovat oloisamme lähinnä vaikuttaneet siihen, että ryhmien koheesio tarkastelun kohteena olevalta vaalikaudelta muodostui sellaiseksi kuin yllä on todettu.

LÄHDEVIITTEET

- 1) Avoimia äänestyksiä oli kaikkiaan 408 kpl, mutta 65 on jäänyt tilaston kokoamistapaan vaikuttaneiden tekijäin vuoksi vaille huomiota yhtenäiseltä ajanjaksolta 14.10.1949—21.2.1950.
- 2) *Stuart Rice*, *Quantitative Methods in Politics* (New York 1928) ss. 208—209.
- 3) *Julius Turner*, *Party and Constituency, Pressures on Congress*, Baltimore 1951 (The Johns Hopkins Univ. Studies in Historical and Political Science, Series LXIX no 1.) s. 27 sekä yleisemmin *G. E. Lavau: Partis politiques et réalités sociales*, Paris 1953.
- 4) *Ralph Burton*, *The French Chamber of Deputies: Party Attitudes*, Am. pol. sc. rev. (June 1936) ss. 549—555 sekä *Peter Campbell: Discipline and loyalty in the french parliament during the Pinay government*, Extract from Political Studies, Volume I nr 3. oct. 1953, Univ. of Manchester.
- 5) Näin voidaan menetellä siksi, että ruotsalaisen kansanpuolueen ja edistyspuolueen ryhmien enemmistöt asettuivat $\frac{3}{4}$ osassa äänestyksistä samalle puolelle kokoomuspuolueen ryhmän enemmistön kanssa. Menettely ei vähennä mahdollisuuksia lähemmin tutkia myös tällaisessa luokituksessa huomiota vaille jätettyjen ryhmien hajaantumista.
- 6) Menettelyn juuret ovat ilmeisesti löydettävissä kansainvälisen kommunistisen liikkeen yleisohjeista, joiden mukaan esim. Ranskan kommunistipuolueen politbyro totesi vuonna 1924: „Edustajien on tehtävä puhtaasti demonstratiivisia aloitteita, joiden muotoilu ei tähtää niiden hyväksymiseen, vaan palvelee propagandan ja agitaation tarkoituksia.”
- 7) *Maurice Duverger: Les partis politiques*, Paris 1951, s. 231.
Toteamus pätee myös edistyspuolueen ryhmän suhteen, vaikka se on jätetty taulukosta pois pienuutensa vuoksi kvantitatiivisiin laskelmiin huonosti soveltuvana.

Yhtä mahdotonta kuin on olla maistamatta hunajaa tai myrkyä kielenpäällään, yhtä mahdotonta on virkailijan olla haukkaamatta, ainakin vähäisen, hallitsijansa aarteista. Yhtä mahdotonta kuin on päätellä, juoko vedessä elävä kala vettä vai eikö, yhtä mahdotonta on edellyttää, ettei hallitsijan palvelija kahmaisi itselleen aarteista, joita vartioi.

Kautilya: Arthaśāstra